

KORKAKLIK

Korkaklık kelimesinin İslâmî kaynaklardaki yaygın karşılığı olan *cübn* (cebânet) ile ilgili tanımları, "cesaret ve atılgnalık gösterilmesi gereken durumlarda ileri atılmaktan korkup çekinmeye yol açan ruhî zaaf, akliselimin cesaretli olmayı gerektirdiği hallerde korku ve telâşa kapılma" şeklinde özetlemek mümkündür (*Li-sânü'l-Arab*, "cbn" md.; *et-Ta'rifât*, "cübñ" md.; İbn Miskeveyh, s. 48; Kınalızâde Ali Efendi, I, 66). Klasik sözlüklerde *cübñ* daima *şecâatin* karşısı olarak gösterilir. Nasîrüddîn-i Tûsî'den itibaren Farsça yazılan ahlâk kitaplarında, ayrıca Osmanlı Türkçesi'nde *cübñ* yerine *bed-dilî* (ödleklik, yüreksizlik) kelimesi de kullanılmıştır (meselâ bk. Nasîrüddîn-i Tûsî, s. 169; Devvânî, s. 146; Kınalızâde Ali Efendi, I, 107-108).

Kur'ân-ı Kerîm'de *cübñ* kelimesi geçmez. Sıkça kullanılan *havf*, *haşyet*, *takvâ*, *işfâk*, *vecel* ve *rehbet* gibi kavramlar da korku anlamını içermekle birlikte *cübñ*, özellikle kişinin gerçek veya hayalî bir tehlike karşısında hissettiği kontrol edilemez, önlenemez, panik derecesine kadar varabilen bir tedirginlik ve telâş hali için kullanılırken anılan kavramların geçtiği âyetlerin önemli bir kısmı daha çok ahlâkî ve dinî sebeplerden dolayı hissedilen şuurulu endişeyi, Allah'a karşı gelmekten, O'nun koyduğu yasakları ihlâl etmekten ve bunun sonucunda cezalandırılmaktan duyulan korkuyu, bu anlamda otoriteye ve kurala saygıyı ifade eder (bk. HAVF). Ayrıca birçok âyette bu kavramlar, "istenmeyen bir durumla karşılaşmaktan korkup kaygılanma" şeklindeki sözlük anlamıyla da geçmektedir (meselâ bk. Âl-i İmrân 3/28; Yûsuf 12/13; el-İsrâ 17/31). Râgıb el-İsfahânî, bu mânadaki korkunun her insanın tabii yapısının ayrılmaz bir özelliği olduğunu belirtir (*el-Müfredât*, "hvf" md.). Havf ve haşyet kavramlarının yer aldığı âyetlerin bir kısmında müminler insanlardan ve düşmanlarından değil Allah'tan korkup çekinmeye, O'nun buyruk ve yasakları çerçevesinde hareket etmeye çağrılmaktadır (el-Bakara 2/150; Âl-i İmrân 3/175; el-Ahzâb 33/37).

Hadislerde ise belirtilen kavramların yanında *cübñ* kelimesi de geçmektedir. Buhârî'nin *el-Câmi'u's-şahîh*'inin "Cihâd" bölümünün yirmi dördüncü babı "Savaşta Şecaat ve Cübñ" başlığını taşır.

Bazı hadislerde çocuk sevgisinin insanı cimrileştirdiği ve korkaklaştırdığı ifade edilir (*Müsned*, VI, 409; Tirmizî, "Birr", 11; İbn Mâce, "Edeb", 3). Genel olarak insanlar hakkında düşünülebilin en kötü ve alçaltıcı iki huyun cimrilik ve korkaklık olduğunu belirten Hz. Peygamber (*Müsned*, II, 302, 320; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 21), hemen bütün hadis mecmualarında yer alan bir duasında Allah'a sığındığı sıkıntılı durumlar ve kötülükler arasında korkaklığı da zikretmiştir (meselâ bk. *Müsned*, I, 22, 54, 183; Buhârî, "Da'avât", 36-38, 40-42; Müslim, "Zikir", 49-51). Ayrıca müslümanlara haklarını, inanç ve değerlerini koruyup savunma, düşmana karşı koyma konularında cesaret ve kahramanlık duyguları aşıl原因 âyet ve hadislerle dolaylı olarak korkaklığın bir erdemsizlik olduğu da ortaya konmaktadır.

Edebî-ahlâkî mahiyetteki eserlerin cesaret ve korkaklık konularına ayrılan bölümlerinde cesaretin önemi, korkaklığın kötülüğü ve zararları hakkındaki edebî sözler nakledilir (meselâ bk. İbrâhim b. Muhammed el-Beyhakî, s. 541-547; İbn Abdülber, I, 466-483). İslâm düşünce tarihinde Yunan kaynaklı felsefenin etkisiyle oluşan ve zamanla filozoflarla birlikte İbn Hazm, Râgıb el-İsfahânî, Gazzâlî gibi diğer birçok âlimce de benimsenen sistematik fazîlet-rezîlet (erdem-erdemsizlik) teorisi çerçevesinde ele alınan başlıca erdemsizlikler arasında korkaklığa da yer verilmiştir. Bu sistemde dört temel fazîlet (hikmet, şecaat, iffet, adalet) benimsenirken rezîlet konusunda iki farklı tasnif yapılır. Rezîletleri fazîletlerin karşısı olarak gösteren Stoa kaynaklı tasnife göre şecâatin karşısı daima *cübñ* kelimesiyle karşılanan korkaklık, rezîletleri fazîletlerin ifrat ve tefriti olarak gösteren ve genel kabul gören Aristo kaynaklı tasnife göre ise şecâatin ifratı tehevür (saldırganlık), tefriti ise korkaklıktır (bk. FAZİLET; İTİDAL).

Kaynaklarda kontrolsüz öfke ve tehevürün zararları üzerinde önemle durulmakla birlikte aklın kontrolünde bir öfke duygusunun yaşatılması ve yiğitlik erdeminin geliştirilmesi gerektiğine, hem ferdî hakları ve değerleri hem de zayıfların ve mazlumların hakkını korumanın ancak bu sayede mümkün olduğuna, cesareten yoksunluğun gayretsizlik, hamiyetsizlik, kişilik zafiyeti gibi insan onuruna yakışmayan ve onun alçaklıkla damgalanmasına yol açan sonuçlar doğuracağına dikkat çekilir (meselâ bk. Mâverdî, s. 247-

249; İbn Hazm, s. 32; Gazzâlî, III, 168-169). Bu sebeplerdir ki şecaat dört temel erdemden biri sayıldığı gibi korkaklık da bir tür hastalık kabul edilerek tedavi yolları gösterilir (ayrıca bk. ŞECAAT).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "hvf" md.; a.mlf., *ez-Zerî'a ilâ mekârimi's-şerî'a* (nşr. Ebû'l-Yezîd el-Acemî), Kahire 1405/1985, s. 331; *Li-sânü'l-Arab*, "cbn" md.; *et-Ta'rifât*, "cübñ" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "cbn" md.; *Müsned*, I, 22, 54, 183; II, 302, 320; VI, 409; Buhârî, "Da'avât", 36-38, 40-42; Müslim, "Zikir", 49-51; İbn Mâce, "Edeb", 3; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 21; Tirmizî, "Birr", 11; İbnü'l-Mukaffa', *el-Edebü'l-kebîr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-cil), s. 111-113; İbrâhim b. Muhammed el-Beyhakî, *el-Mehâsin ve'l-mesâvî* (nşr. Muhammed Süveyd), Beyrut 1408/1988, s. 541-547; İbn Miskeveyh, *Tehtübü'l-ahlâk* (nşr. İbnü'l-Hatîb), Kahire 1398, s. 39, 45-49; Mâverdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn*, Beyrut 1398/1978, s. 247-249; İbn Hazm, *el-Ahlâk ve's-siyer*, Beyrut 1405/1985, s. 32, 59; İbn Abdülber, *Behcetü'l-mecâlis*, I, 466-483; Gazzâlî, *İhyâ'*, III, 57, 168-169; Nasîrüddîn-i Tûsî, *Ahlâk-ı Nâsirî* (nşr. Müctebâ Minovî - Ali Rıza Haydarî), Tahran 1369 hş., s. 169; Devvânî, *Ahlâk-ı Celâli*, Leknev 1316/1898, s. 146; Kınalızâde Ali Efendi, *Ahlâk-ı Alâi*, Bulak 1248, I, 66, 107-108.

MUSTAFA ÇAĞRİÇİ

KORKİS AVVÂD

(كوركيس عواد)

(1908-1992)

Irak kültür tarihine dair çalışmalarıyla tanınan âlim.

Musul'da doğdu. Geçimini marangozlukla sağlayan hıristiyan bir ailenin çocuğudur. Babası Hannâ, aile mesleğini geliştirerek tambur ve ud yapımına yöneldiğinden Avvâd (udcu) lakabıyla tanınmıştı. Korkîs Avvâd öğrenimine Musul'da başladı. Bağdat'ta Dârülmualimîn'den mezun olduktan (1926) sonra on yıl öğretmenlik yaptı. Ardından Bağdat'taki Tarihî Eserler Dairesi müdürlüğüne, bir süre sonra da Irak Müzesi Kütüphanesi müdürlüğüne tayin edildi ve kütüphaneyi kısa sürede düzenleyip geliştirdi. Bu görevden ayrıldığında kütüphanedeki kitap sayısı 60.000'e yükselmişti. Korkîs, resmî görevle gönderildiği Amerika'da Şikago Üniversitesi'nde kütüphanecilik dersleri verdi. Arapça yazmaları tesbit etmek üzere çeşitli ülkelerde çalışmalar yaptı. Ardından Bağdat'taki Müstansırıyye Üniversitesi Kütüphanesi müdürlüğüne getirildi, bu görevi sırasında kütüphanenin fihrist ve kataloglarını hazırladı. Bağdat, Di-